

Hizkuntza gutxituen alde, korrika

ETBleko *Tribuaren Berbak* saioan Korrika izan dute hizpide: Korrikaren ahizpak eta boluntario-lanak, hain zuzen ere. Eta horri buruz arituko gara geu ere.

Sekuentzia honetan, hau egin dezakezu:

- Hizkuntzei buruz zer dakizun esan.
- Bideoa ikusi eta ulertu.
- “ZEIN..., ZEIN...” egitura eta antzekoak ikasi (bai..., bai...; ...-la, ...-la).
- Boluntario-lanetan izandako esperientziak azaldu.
- Herritarrak eta hizkuntzak nola izendatzen diren ikasi.
- Hizkuntza bat aukeratu, eta ikaskideen aurrean aurkeztu.

www.ar-redadeg.bzh

Ikusi aurretik

1. Zer dakizue hizkuntzei buruz?

Erantzun galderei, eta alderatu erantzunak ikaskideekin.

1. Zenbat hizkuntza dago munduan?

- 3.000 baino gutxiago.
- 3.000 eta 6.000 artean.
- 6.000 baino gehiago.

2. Alabaina, miloi bat hiztun baino gehiago dituztenak...

- ... 500 baino gutxiago dira.
- ... 500 eta 2.000 artean dira.
- ... 2.000 eta 4.000 artean dira.

3. Eta horien artean...

- ... ez dago euskara.
- ... euskara dago.

Erantzunak 8. orrialdean daude.

4. KORRIKAREN ahizpak, hizkuntza gutxituen alde munduan egiten diren lasterketak dira. Zenbat ahizpa ditu KORRIKAK?

- Bost baino gutxiago.
- Sei eta zortzi artean.
- Zortzi baino gehiago.

Esaldiok erabil ditzakezu:

- Esango nuke aukera zuzena a dela.
- Horrenbeste?
- Horren gutxi?
- Ez dut uste hori horrela denik.
- Uste dut oker zabiltzala, baina ikusiko dugu.

BAKARKA

Ikusi bitartean

2. Zer esan dute?

ETBleko Tribuaren Berbak saioan Korrikari buruz aritu dira; Korrikaren ahizpak eta boluntario-lanak izan dituzte hizpide. Ikusi bideoa, eta aukeratu laburpen zuzena.

A

Lehen zatian, Ane Elordik azaldu du oso pozik daudela Korrikaren eredia beste herri batzuetara zabaltzeagatik; udaberrian horietako batzuetan parte hartzeko "tour" moduko bat egingo dutela ere aipatu du.

Bigarren zatian, aldiz, boluntarioek azaldu dute denetariko lanak egin behar izaten direla Korrika aurrera ateratzeko.

etb

Korrikan lanean

B

Lehen zatian, Ane Elordik azaldu du "ahizpa" horietan guztietan parte hartzeko "tour" bat antolatzeke lanean ari direla: nahi duen orok parte hartu ahalko du, baina aurrez izena eman beharko du.

Bigarren zatian, aldiz, boluntarioek azaldu dute oso ondo pasatu izan dutela Korrika antolatzen.

AEK

Alderatu zure erantzuna ikaskide batenarekin.

Erantzun zuzena 8. orrialdean dago.

Ikusi berriro bideoa, eta lotu esaldi-hasierak eta -amaierak.

1. Bretoieraren alde egiten da
2. Okzitanieraren alde egiten da
3. Hizkuntza gutxiagotuen munduan
4. Oso garrantzitsua ikusten dugu

- a) La Passem
- b) Ar Redadeg
- c) elkar saretzea eta aliantzak lortzea
- d) loraldi bat gertatzen ari da

5. Lan xehea egin dut:
6. Argi dago
7. Lan dezente
8. Esan zidaten
9. Plazer hutsa izan zen,

- e) Korrikaren berri emateko
- f) txosnetan, kartelak jartzen...
- g) ohore handia
- h) egoten da
- i) ez dela lan makala

Alderatu zure erantzunak ikaskide batekin. Erantzunak 8. orrialdean daude.

Ikusi ondoren

ZEIN..., ZEIN...

GRAMATIKA- AZALPENAK

Belen Ganak urteak eman ditu Korrikan antolatzaile-lanetan, eta denetarik egin behar izan du:

*“Beti egoten da lana, berdin txosnan ibili beharra **zein** kartelak zabaldu beharra, **zein** Korrika-kilometroa apuntatu beharra, **zein** herrietan esan zer egin behar den...”*

Esaldi horietan, bigarren zatiak aurrekoak esandakoari zerbait gehitzen dio. Horrelakoetan, askotan, aditza ezabatzen da. Ikusi adibide gehiago:

- **Zein** hori egin, **zein** bestea egin, *elkarren antzeko*.

Zein eta nahiz oso antzekoak dira. Adierazten dute hiztunari berdintsu zaiola bata zein bestea.

- **Nahiz..., nahiz...:** *Nahiz gaur, nahiz bihar, nahiz etzi joan, berdin-berdin dio.*

Baditugu hori bera adierazteko baliabide gehiago ere; adibidez, honakoak:

- **Bai..., bai...:** *Bai ume, bai gazte, bai zahar, han denek lan egiten zuten.*
- **...-la, ...-la:** *Hau dela, hori dela, bestea dela, beti dago zerbait egiteko.*

Adibideak Euskal Gramatika Osotik (Ilari Zubiri & Entzi Zubiri) hartuak.

BAKARKA

3. “Bata zein bestea”

Orain, berridatzi esaldi hauek goiko baliabideak erabilita.

1. Zein arropa saldu, zein kartelak jarri, zein jendea informatu, beti egoten da lana

a) Nahiz..., nahiz... _____

b) Bai..., bai... _____

c) ...-la, ...-la _____

2. Lan handia egin genuen: zein egunez, zein gauez

a) Nahiz..., nahiz... _____

b) Bai..., bai... _____

c) ...-la, ...-la _____

Erantzunak 8. orrialdean daude.

TALDEAN

4. Boluntario-lanei buruz hizketan

Belen Ganak eta Xabi Boschek beren esperientzia azaldu digute. Azalduko diguzu zeurea? Hirunaka jarrita, erantzun galderei.

a. Euskararen alde

- Zer iruditu zaizkizu Belen Ganaren eta Xabi Boschen esperientziak?
 - Zein da zure esperientzia Korrikan?
 - Inoiz parte hartu duzu antolakuntzan? Zertan?
- Euskararen alde zein beste ekimen ezagutzen duzu?
- Egin duzu inoiz boluntario-lanik euskararen aldeko ekimenetan?
- Azaldu zeure esperientzia: zer eman dizu horrek?
- _____

ChatGPT

b. Bestelako ekimenak

- Agian ez zara aritu euskararen aldeko ekimenetan antolatzaile, baina bai bestelakoetan:
 - Zein ekimenetan aritu zara boluntario?
 - Azaldu zeure esperientzia: zer eman dizu horrek?
- Inoiz boluntario-lanik egin ez baduzu, zergatik? Aukera suertatuz gero, egingo zenuke? Nolako ekimena izan beharko luke zu boluntario aritzeko?
- _____

c. Musu-truk, auzolanean?

- Zure ustez, jendeak zergatik egiten ditu boluntario-lanak?
- Jende askok egiten al du lan musu-truk?
- _____

Esaldiok erabil ditzakezu:

- *Esan zidaten ea joan nahi nuen laguntzeko, kazetari gisa, eta baietz esan nien.*
- *Lan dezente egoten da.*
- *Plazer hutsa izan zen, eta ohore handia.*
- *Gainera, ez nuen kasik-kasik proiektua ezagutzen, eta asko ikasi nuen.*
- *Eta, bueno, oso-oso potentea izan zen, bai.*
- *Uste dut jendeak boluntario-lan gehiago egin beharko lukeela, ederra da!*
- *Merezi duen zerbaiten alde ari zarenean, horrek ondo sentiarazten zaitu.*
- *Argi dago ez dela lan makala.*

GRAMATIKA- AZALPENAK
HERRITARRAK ETA HIZKUNTZAK

Bi bide ditu euskarak, leku-izenetik abiatuta, izenak sortzeko:

- **Eratorpena** da erabiliena: **-ar atzizkia** eranstea leku-izenari (→ **-ar atzizkia** (aldaerak: **-tar** (**-dar**), **-ztar**)). Adibidez: bearnotar, irandar, madrildar, paristar... Ez dira zuzenak era honetakoak: *belgiar (belgikar), *kanadiar (kanadar)...
- **Mailegatzea** ere ezinbestekoa gertatzen da. Ez da horren baliatua, baina badira maileguzko gentilizio batzuk oso ezagunak eta erabiliak, eta hiztegieta agertzen dira. Adibidez: bretoi, gaskoi, katalan, portuges...
- **Zenbait gentilizio bietara** esan daitezke. **Gutxi dira, baina ezagunak**: aleman/alemaniar, espainol/espainiar, frantses/frantziar... Ikusi zerrenda 38. arauan.

Hizkuntza batzuk herriaren izenetik eratorri dira zuzenean, **herri-izenari -era atzizkia** erantsita. Adibidez: berberera/amazigera → berbere/amazig. Halakoak dira gehienak, baina, **zenbaitetan, herriaren izena eta hizkuntzaren izena berdinak** dira. Adibidez: hausa, fula, kannada, kitxua, bantu, malgaxe...

Iturria: Euskaltzaindiaren 178. eta 190. arauak (moldatuta)

BAKARKA
5. “Herritarrak eta hizkuntzak”

Zure ustez, esaldi hauek zuzenak dira? Azpimarratu oker daudenak, eta zuzendu itzazu.

1. Alemandarrak oso zorrotzak dira alemanarekin.

2. Errusoek, batez ere, errusoz hitz egiten dute.

3. Egipziarrek hainbat hizkuntza erabiltzen dute: adibidez, nubiera eta berberera. Alabaina, hizkuntza ofizial bakarra arabea da.

4. Europearrek hizkuntza asko darabiltzate; esate baterako, euskara, galegoa, okzitanoa, galesa, ingelera, estoniarra, nederlandarra, espainola, italiarra, frantziarra, portugesa, ukrainarra...

5. Katalandarrek beti egiten dute katalanez.

6. Hego Amerikan, maputxeek kitxueraz hitz egiten dute.

7. Japonesa asko hitz egiten da munduan, japonar asko dagoelako.

Alderatu zure erantzunak ikaskide batekin. Erantzunak 8. orrialdean daude.

BAKARKA

6. Hizkuntza kuttuna

Hau etxean egin dezakezu. Aukeratu hizkuntza bat, eta azalpena prestatu ikaskideen aurrean aurkezteko. Adostu hizkuntza eta aurkezteko data irakaslearekin.

1. **Lehenik eta behin, idatzi** egingo duzu, eta idatzitakoa irakasleari eman.
2. Haren **zuzenketak aintzat hartuta**, ahozko diskurtsoa **prestatu** beharko duzu.
3. **Adostutako egunean**, pantaila handia lagun duzula, **azalpenak** emango dituzu.

Kontuan hartu pantailaren laguntza izango duzula; beraz, prestatu material grafikoa ere (mapak, irudiak, bideo edo audioren bat hizkuntzaren soinua entzuteko...).

Aukera dezakezu:

- Zeure ama-hizkuntza (batez ere, hemen ezagutzen ez badugu, eta/edo hizkuntza gutxitua bada).
- Korrika ahizpak dituzten hizkuntza gutxituetako bat (informazioa, besteak beste, hemen: <https://www.korrika.eus/eu/munduan/korrika-munduan#ahizpak>. Eskuinean duzu QR kodea)
- Bestelako hizkuntza bat (gustuko duzuna, bitxia iruditzen zaizuna...).

*Korrikaren
ahizpak*

ChatGPT

Gidoi posible bat (ez da derrigorrezkoa):

- Non hitz egiten da? (Erakutsi mapa batean)
- Zein da haren jatorria? Badu familiarik?
- Zenbat hitzun ditu, gutxi gorabehera?
- Ofiziala da? Egoera zaurgarrian dago?
- Ekimenen bat egiten da haren alde?
- Zein ezaugarri ditu?
 - Zein alfabeto erabiltzen du?
 - Ezaugarriren bat esan dezakezu?
 - Badu antzekotasunik euskararekin?
 - Hitz edo esaldiren bat esan dezakezu?
- Zer gehiago esan daiteke hari buruz? Bitxikeriarik?

Esaldiok erabil ditzakezu:

- *Haren jatorria ezaguna/ezezaguna da.*
- *X hitzun baino gutxiago ditu, eta gehienak eskualde berean bizi dira.*
- *X hitzun baino gehiago ditu munduan.*
- *X-en arabera, desagertzeko arriskuan dago, x hitzun inguru besterik ez du.*
- *Ez dauka euskararekin inolako antzekotasunik.*
- *Deklinabide-kasuak euskaraz bezala osatzen dira.*
- *Bitxikeria moduan, esango dut 12 bokal dituela.*

BAKARKA

[illegible]

ERANTZUNAK

1. Zer dakizue hizkuntzei buruz?

1- c; 2- a; 3- b; 4- c

2. Zer esan dute?

Laburpen zuzena A da.

1- b; 2- a; 3- d; 4- c; 5- f; 6- i; 7- h; 8- e; 9- g

3. “Bata zein bestea”

- Nahiz arropa saldu, nahiz kartelak jarri, nahiz jendea informatu, beti egoten da lana.
Bai arropa saldu, bai kartelak jarri, bai jendea informatu, beti egoten da lana.
Dela arropa saldu, dela kartelak jarri, dela jendea informatu, beti egoten da lana.
- Lan handia egin genuen: nahiz egunez, nahiz gauez.
Lan handia egin genuen: bai egunez, bai gauez.
Lan handia egin genuen: dela egunez, dela gauez.

5. “Herritarrak eta hizkuntzak”

- Alemandarrek oso zorrotzak dira alemanarekin > **alemaniarrek**
- Errusoek, batez ere, errusoz hitz egiten dute > **errusiarrek** / **errusieraz**
- Egipziarrek hainbat hizkuntza erabiltzen dute: adibidez, nubiera eta berberera.
Alabaina, hizkuntza ofizial bakarra arabea da > **egiptoarrek** / **arabiera**
- Europearrek hizkuntza asko darabiltzate; esate baterako, euskara, galegoa, okzitanoa, galesa, ingelera, estoniarra, nederlandarra, espainola, italiarra, frantziarra, portugesa, ukrainarra... > **europarrek** / **okzitaniera**, **ingelesa**, **estoniera**, **nederlandera**, **gaztelania/gaztelera**, **italiera**, **frantsesa**, **ukrainera**...
- Katalandarrek beti egiten dute katalanez > **katalanek**
- Hego Amerikan, maputxeek kitxueraz hitz egiten dute > **kitxuaz**
- Japonesa asko hitz egiten da munduan, japondar asko dagoelako > **japoniera** / **japoniar**

Zalantzarik izanez gero, jo hona: <https://www.euskaltzaindia.eus/>

Idatzi bilatzeko koadroan zalantza eragiten dizun hitza, eta argibideak azalduko zaizkizu.
Gai honen inguruan, **38. araua ere kontsulta dezakezu** («Munduko estatu-izenak, herritarren izenak, hizkuntza ofizialak eta hiriburuak»). Amaieran, **zerrenda dago**.
Munduko toponimiari buruzko online-**ikastaro hau ere interesgarria** izan dakizuke:
Araugintza IV: Munduko toponimia (Eibz).

HIZTEGI LAGUNGARRIA

Hizkuntza gutxiagotuen mundua. Euren eremu soziolinguistikoan nagusi ez diren hizkuntzak.

Loraldi bat ematen ari da. Zerbaitek garrantzian gora egitea.

Kontzientzia suspertzea. Kontzientzia indarberritzea, bizkortzea.

Musu-truk lan egin. Borondatez lan egin, trukean ezer irabazteko asmorik gabe (musuren edo esker-zantzen bat ez bada).

Lan dezente. Nahiko lan.

TRANSKRIPZIOA

Kike Amonarriz: Ane, eta zenbat “ahizpa” sortu zaizkio Korrikari?

Ane Elordi: Asko-asko. Gu oso pozik gauz (gaude). Bueno, Korrikak 45 urte bete ditu, baina, adibidez, bretoieraren aldeko Ar Redadeg-ek 20 egingo ditu, eta La Passem-ek, okzitanieraren aldekoak, hamar. Tartean, CorreLlingua be (ere) izango dugu udaberrian, eta alsazieraren aldekoa ere bai. Orduan, bueno, ikusten da hizkuntza gutxiagotuen munduan, ba, ari dela loraldi bat ematen (gertatzen), eta oso garrantzitsua ikusten dugu elkar saretzea eta elkarren artean sinergiak eta aliantzak lortzea.

Kike Amonarriz: Korrika Tour antolatu beharko dugu.

Ane Elordi: Hori da! Gurea amaitu, eta, gero, udaberrian bagoaz besteetan parte hartzen.

Izaro Arruti: Korrikaren ahizpek helburu berbera dute: beraien (euren) komunitateko hizkuntzaren aldeko kontzientzia suspertzea. Horrek pertsona askoren lana eskatzen du, askotan, musu-truk egiten dena, auzolanean.

Belen, zu, Txorierrikoa; Xavi, zu, berriz, menorcarra. Belen, zu edizio guztietan ibili zara, nolabait antolakuntzan inplikatur, ezta?

Belen Gana: Hori da. Antolaketa-lana eta, pues, e, lan xehea ere bai: berdin txosnan ibili beharra zein kartelak zabaldu beharra, zein Korrika-kilometroa apunta (apuntatu) beharra, zein herrietan esan zer egin behar den... eta, bueno, koordinazio-lanak, eta lan... lan dezente.

Izaro Arruti: Argi dago ez dela lan makala.

Belen Gana: Lan dezente egoten da.

Izaro Arruti: Bai, lan dezente.

Xavi, zu (zuk), berriz, Korrika barrutik bizi duzu; oso ikuspegi berezi batetik.

Xavi Bosch: Bai, esan zidaten Korrika kubritzeko (Korrikaren berri emateko) kazetari gisa, bueno, kazetari gisa eta Biba zuek! saiorako egin genituen (genuen) lehenengo Korrika —bueno, duela lau urte jada—, eta, bueno, ikus-entzuleen begiak izaten, ezta? Orduan, plazer hutsa izan zen, eta ohore handia. Gainera, ez nuen kasi-kasi (kasik-kasik), esango nuke nik ez nuela Korrika ezagutzen, Korrika bera nola ibiltzen zen, eta, eta nolakoak ziren kilometro horiek, ezta?, eta erreleboak. Eta, bueno, oso-oso potentea izan zen, bai.

Izaro Arruti: Nolako da furgonetako dinamika hori?

Xavi Bosch: Sua dela esango nuke nik. Ez dakit, dena oso frenetikoa (eromenezkoa) baita ere, eta, klaro (noski), furgoneta, furgoneta bat da, ezta?, oso txikia da, ez gara hainbeste kabitzen, Eta gertatu zitzaidana niri duela bi urte izan zen, justu, klaro, guk ez genekien: azkenean, saioa grabatzen dugu, edo egiten dugu zuzenean, ezta?, eta bat-batean, hor zuzenean aldatu egin zen furgoneta. Beraz, furgoneta, nire furgoneta, gelditu egin zen, eta, gero, Korrika pasatu zen albotik, eta nik esan nuen: “Nola aldatuko dut nik orain furgoneta, edo nola joango naiz...”.

Izaro Arruti: Ba, korrikan (korrika).

Xavi Bosch: “... ni beste furgonetara?”. Eta hala izan zen: kamerarekin eta hori guztia, korrika. Eta, bueno, esprint bat egin nuen, eta lortu nuen furgonetaz aldatzea; baina potentea izan zen, bai.